

Теодор Фонтане
ЕФИ БРИСТ

БИБЛИОТЕКА – АРС МАГНА

За Издавачот
Филип Димевски

Уредник
Наталиа Лукомска

Наслов на оригиналот
Effi Briest, Theodor Fontane

Превод од германски јазик
Јана Илиевска

Јазична редакција
Филип Димевски

Компјутерска обработка
Бегемот

Ликовно уредување
Бојан Димитријевиќ

© Сите права на изданието ги има – БЕГЕМОТ ДООЕЛ
Забрането е копирање, умножување и објавување на делови
или на целото издание во печатени или електронски медиуми
без писмено одобрение од издавачот.

Теодор Фонтане

ЕФИ БРИСТ

ПРВА ГЛАВА

Блескава сончева светлина паѓаше врз пладно-невно тивката селска улица пред велепоседот Хоен-Кремен, дом на семејството Фон Брист уште од времето на кнезот Георг Вилхелм¹. Правоаголното странично крило кое гледаше кон паркот и градините фрлаше широка сенка врз бело-зелената камена патека, а потоа врз големата кружна леа со цвеќиња, со сончев часовник во средината и опколена со индиска кана и рабарбара по краевите. Околу дваесет чекори подолу, долж страничното крило, целосно покриен со ситнолисен бршлен, а само на едно место пресечен од малата белообоена челична порта, се простираше сидот на црковните гробишта, зад кој се издигнуваше ќерамидната кула на Хоен-Кремен со блескав петел на врвот, неодамна одново позлатен. Предниот дел од куќата, страничното крило и сидот од црковните гробишта формираа потковица која опколуваше мала украсна градина, на чијашто отворена страна можеше

¹ Георг Вилхелм (1595-1640) – припадник на германската кралска династија Хоенцолерн, маркгроф и избран кнез на Бранденбург и војвода на Прусија од 1619 година до крајот на својот живот. Татко на Фридрих Вилхелм (1620-1688), големиот избран кнез на Бранденбург.

да се забележи езерце со насип и закотвен чамец, а во непосредна близина и нишалка, чијашто хоризонтално легната штица висеше на две јажиња закачени на веќе малку накривени греди. Меѓу езерцето и кружната цветна леа, делумно скривајќи ја нишалката, стоеја неколку моќни стари чинари.

И предниот дел од куќата – накосен трем со алое во ведрa и неколку градински столчиња – нудеше пријатно место за седење и уживање во секаков вид забава кога небото беше облачно; но во деновите кога сонцето печеше силно, градината имаше предност, особено за господарката на куќата и нејзината ќерка, кои токму денеска седеа во дебелиата сенка на камената патека, свртени со грбот кон неколку отворени прозорци обвиени со црвена ползавица, а покрај нив мали исфрлени скалила чиишто четири камени басамаци водеа од градината кон високото приземје на страничното крило. Обете, и мајката и ќерката, беа зафатени во изработка на простирка за олтарот, составена од повеќе квадратни парчиња; безброј конци од волна и свила лежеа весело растурени на една голема тркалезна маса, а меѓу нив останати уште од ручекот беа неколку чинии за десерт и еден голем сад од мајолика полн со крупни и сочни зрна огрозд. Иглите со волна на дамите се движеа напред-назад, брзо и сигурно, но додека мајката не го тргнуваше својот поглед од работата, ќерката, која ја викаа Ефи, ја оставаше иглата одвреме-навреме и стануваше умешно да се истегне и извитка, изведувајќи серија вежби од домашната гимнастика за здрав дух. Беше очигледно дека таа навистина ги изведува овие вежби со особена љубов, иако можеби и намерно внесувајќи комична нота, и кога стоеше во тие моменти, бавно кревајќи ги рацете и спојувајќи ги дланките високо над својата глава, нејзината мајка исто така ќе го тргнеше

погледот од својот вез, но секогаш само набрзина и скришум, бидејќи не сакаше да покаже со каков восхит го гледа своето дете, за кое имаше потполно право да чувствува мајчинска гордост. Ефи носеше сино-бел ригест платнен фустан, кој ќе наликуваше на права работна облека доколку не беше собран околу половината со тесен кожен колан со боја на бронза; вратот ѝ беше гол, а врз рамениците и грбот имаше префрлено широка морнарска јака. Сè што правеше беше испреплетено со палавост и грациозност, додека нејзините насмеани кафени очи оддаваа голема природна разумност и огромна страст за животот и срдечност. Ја нарекуваа „малечката“, што мораше да ѝ се допаѓа единствено поради тоа што нејзината убава, витка мајка беше повисока од неа за една педа.

Ефи штотуку стана за повторно да изведе неколку гимнастички вртења на лево и десно, кога нејзината мајка, тргнувајќи го повторно својот поглед од везот, ѝ довикна: „Ефи, ти можеби сепак требаше да бидеш циркуски јавач на коњ. Постојано на трапез, засекогаш ќерка на воздухот. Речиси и верувам дека би сакала такво нешто.“

„Можеби, мамо. Но и кога би било така, тогаш чија вина би било тоа? Од кого го имам тоа наследено? Единствено од тебе. Или мислиш од тато? Ете, и ти не можеш да престанеш да се смееш. А исто така, зошто ме пикаш во оваа наметка, во оваа момчешка облека? Понекогаш си мислам дека повторно ќе се вратам на кусите фустанчиња. И кога ќе се случи тоа, тогаш ќе се поклонувам како мало слатко девојче и кога ќе дојдат офицерите од Ратенов² ќе седнам во skut кај полковникот Геце и ќе јавам, опа,

² Ратенов – град во Германија, во покраината Бранденбург, 70 км западно од Берлин, во кој бил стационариран гарнизон на Хусарите.

опа. А зошто да не? Тој ми е три четвртини вујко и само една четвртина обожавател. Ти си крива. Зошто немам вистински дамски фустани? Зошто не направиш дама од мене?“

„Би го сакала ли тоа?“

„Не.“ Кажувајќи го ова, истрча до мајка си, ја прегрна со сета сила и ја бакна.

„Не толку диво, Ефи, не толку страшно. Секогаш се вознемирувам кога те гледам ваква...“ Мајка ѝ изгледаше како сериозно да сака да продолжи да ја изразува својата загриженост и своите стравови. Но не стигна далеку, бидејќи токму во истиот момент три млади девојки влегоа во градината низ челичната порта на сидот од црковните гробишта и чекореа по чакалната патека кон цветната леа и сончевиот часовник. Сите три ја поздравиле Ефи мавтајќи со своите чадори за сонце и поитаа кон госпоѓата Фон Брист за да ѝ ја бакнат раката. Таа набрзина им постави неколку прашања и ги покани девојките да им прават друштво, или барем на Ефи, половина час. „И така имам да завршам некои работи, а младите се најсреќни кога се оставени сами. Поминете си убаво.“ Притоа се искачи по камените скали кои водеа од градината нагоре кон страничното крило.

И така сега младите беа навистина сами.

Две од младите девојки – ситни, полнички личности, на кои кадравата, златноцрвена коса извонредно одговараше на пегите од сонцето и нивното добро расположение – беа ќерки на Јанке, канонарх заколнат на Ханзеатскиот сојуз³, Скандинавија и

³ Ханзеатски сојуз (Ханза) – трговски сојуз на еснафи и нивните еснафски градови кои се здружувале со цел да ги заштитат сопствените интереси и кои доминирале со трговијата по крајбрежјето на Северна Европа од 13-тиот до 17-тиот век.

Фриц Ројтер⁴, мекленбуршки земјак и негов омилен писател, во чиешто име и по пример на Мининг и Лининг ги крсти своите сопствени ќерки близначки – Берта и Херта. Третата млада дама беше Хулда Нимајер, единственото дете на пасторот Нимајер; таа беше поотмена отколку другите две, но затоа пак досадна и вообразена, бледа блондинка со малку испакнати, глупави очи, кои постојано се чинеа дека бараат нешто, поради што и Клицинг од Хусарите беше рекол за неа: „Не изгледа ли како во секој момент да го очекува архангел Габриел?“ Ефи сметаше дека по малку критичкиот Клицинг е сосема во право, но сепак се воздржуваше од правење каква било разлика меѓу своите три пријателки. Тоа ѝ беше најмалку на ум во моментов, и потпирајќи ги рацете на масата, рече: „Овој досаден вез. Фала му на Бога што сте овде.“ „Но ја избрќавме мајка ти“, рече Хулда. „Не баш. Како што ви кажа и вам, и без тоа ќе замине; всушност очекува посета од еден стар пријател од времето кога била девојка, за кого ќе ви зборувам подоцна, љубовна приказна со херој и хероина, која на крајот завршува со одрекување. Ќе бидете вчудовидени и нема да ви се верува. Инаку го имам видено пријателот на мајка ми уште во Швантиков; тој е околиски началник, згоден и мажествен.“

„Тоа е најважното нешто“, рече Херта.

„Секако дека е најважното нешто, »Жените треба да се женствени, мажите мажествени«, тоа е, како што знаете, една од омилените изреки на тато. А сега помогнете ми прво да го средам хаосот на масава, инаку пак ќе ми држат проповеди.“

⁴ Фриц Ројтер (1810-1874) – сатиричен писател. Близначките Мининг и Лининг се ликови од неговото најпознато дело *Ut min Stromtid*, напишано на долногермански јазик.

За миг сите конци беа спакувани во корпата и откако веќе сите седнаа, Хулда рече: „Е сега, Ефи, сега е време за приказната за љубов и одрекување. Или не е толку лоша?“

„Приказните за љубов и одрекување не се никогаш лоши. Ама освен ако Херта не земе од овошјето не можам да започнам, гледај, не може да го тргне погледот од него. Впрочем, земи колку што сакаш, после може да набереме уште; само фрлај ги лушпите подалеку, или уште подобро, ставај ги тука на прилогов од весников, после ќе направиме фишек од него и ќе ги тргнеме сите настрана. Мама не може да поднесе кога лушпите се расфрлани насекаде и постојано вели дека некој може да се лизне на нив и да си скрши нога.“

„Не верувам“, рече Херта, обраќајќи им се желно на огроздите.

„Ни јас“, потврди Ефи. „Само помисли, секој ден паѓам најмалку два-три пати и сè уште немам ништо скршено. Добрите нозе не се кршат толку лесно, моите сигурно не, а и твоите исто, Херта. Што мислиш ти, Хулда?“

„Никој не треба да си ја предизвикува судбината; гордоста доаѓа пред падот.“

„Ете ја гувернантата; ти навистина си родена стара мома.“

„А сепак се надевам ќе се венчам. И можеби и поскоро од тебе.“

„Мислиш ми е гајле. Ти веруваш дека јас на тоа чекам? Уште тоа фали. Како и да е, ќе добијам некој, а можеби многу наскоро. Не се грижам многу. Неодамна малиот Вентивењи од преку улица ми кажа: »Госпоѓице Ефи, што велите за облогот дека уште оваа година ќе одиме на моминска вечер и свадба.«“

„И што кажа ти на тоа?“

„Многу возможно«, реков јас, »многу возможно; Хулда е најстарата и можно е да се венча секој ден.« Но тој не сакаше да чуе за тоа и рече: »Не, ќе биде некоја друга млада дама, со исто толку темна коса колку што е госпоѓица Хулда руса.« И тогаш ми упати навистина сериозен поглед... Но, се префрлам од петто на десетто и ја заборавам приказната.“

„Да, ти цело време повторно и повторно ја прекинуваш; можеби на крајот на краиштата и не сакаш да ни ја раскажеш.“

„Ох, добро, сакам, но секако, цело време се прекинувам раскажувајќи, бидејќи сето тоа е по малку чудно, всушност, речиси романтично.“

„Ама ти веќе ни кажа дека тој бил околиски началник.“

„Но секако, околиски началник. И тој се вика Герт фон Инштетен, барон Фон Инштетен.“

Сите три почнаа да се смеат.

„Зошто се смеете?“, праша Ефи навредено. „Што треба тоа да значи?“

„Ах, Ефи, не сакавме да те навредиме ниту тебе ниту баронот. Рече Инштетен? И Герт? Така не се вика тука ниту еден човек. Секако, благородните имиња често знаат да бидат смешни.“

„Да, мила, знаат. Но тоа е благородништвото. Тие смеат тоа да си го дозволат, и колку повеќе тече времето, толку повеќе смеат да си дозволуваат. Но вие не разбирате ништо од ова, што не треба да ми го земете за зло. Сепак си остануваме добри пријателки. Значи Герт фон Инштетен, барон. На иста возраст е како мама, до ден.“

„Е тогаш колку години има всушност мајка ти?“

„Триесет и осум.“

„Убава возраст.“

„Да, а особено и ако изгледаш како мама. Таа е навистина убава жена, нели мислите и вие така? И начинот на кој ги прави сите нешта, секогаш со толкава сигурност и притоа толку грациозно и префинето, но никогаш неумесно како тато. Ако јас бев млад поручник, би се вљубила во мама.“

„Ама Ефи, како можеш да кажеш такво нешто?“, рече Хулда. „Тоа е во спротивност со четвртата заповед.“

„Глупости. Како може тоа да биде во спротивност со четвртата заповед? Јас мислам дека мама би се радувала да знае дека сум кажала такво нешто.“

„Можно е“, се вклучи Херта. „А сега да продолжиме конечно со приказната.“

„Сега, бидете трпеливи, започнувам... Значи, барон Инштетен! Кога сè уште немал наполнето дваесет години, тој бил стациониран во Ратенов и бил редовен гостин на имотите во областа, а најомилен од сите му бил тој на мојот дедо Белинг во Швантиков. Нормално тој не одел таму толку често поради дедо ми; и кога мајка ми раскажува за тоа, секој може многу лесно да сфати која била всушност причината. А јас верувам дека чувствата биле заемни.“

„И што се случило потоа?“

„Епа, се случило она што морало да се случи, она што секогаш се случува. Тој бил сè уште премногу млад и кога се појавил татко ми, кој веќе имал политичка титула и го поседувал Хоен-Кремен, веќе немало повеќе за што да се размислува и го прифатила него и станала госпоѓа Фон Брист... А останатото, она што се случило потоа, па сега, го знаете тоа... останатото сум јас.“

„Да, останатото си ти, Ефи“, рече Берта. „Фала му на Господ; ќе те немавме тебе ако нештата излегле поинаку. А сега кажи ни, што сторил Инштетен, што

станало од него? Сигурно не си го одзел животот, инаку не би можеле да го очекувате денеска.“

„Не, не си го одзел животот. Но било нешто слично на тоа.“

„Се обидел?“

„Не, не се обидел. Но повеќе не сакал да остане тука во близина и најверојатно тогаш му се одмилил целиот војнички живот. После сè, било и време кога владеел мир. Накусо, се збогувал и започнал да студира право, како што вели тато, со »вистински елан«; но кога почнала војната во седумдесеттата⁵, тој повторно ѝ се придружил на војската, но наместо во својот стар регимент, тој сега бил со перлебершките војници и го носел и крстот. Нормално, поради тоа што е многу смел. И веднаш по војната се вратил повторно на своите акти, а велат, Бизмарк имал високо мислење за него, исто како и Кајзерот, и така тој станал околиски началник, началник на кесинската околија.“

„Што е Кесин? Тука немам слушнато за Кесин.“

„Не, не се наоѓа во нашава област; се наоѓа на поголема оддалеченост од нас, во Померанија, поточно во Источан Померанија, не дека тоа кажува нешто, бидејќи станува збор за морско одморалиште (сè што се наоѓа наоколу е морско одморалиште), а патувањето на кое тргнал барон Инштетен во моментот е всушност роднинско патување или нешто слично. Сака да се види со стари познаници и роднини.“

„Значи има роднини тука?“

„Да и не, зависи како гледате на нештата. Тука нема Инштетенови, всушност, верувам дека веќе

⁵ Војната од 1870-та година – француско-пруската војна (1870-1871) меѓу Франција и Сојузот на германските држави на чело со Прусија. Победата над Франција доведува до обединување на Германија и прогласување на Вториот Рајх чијшто татко е Ото фон Бизмарк.

воопшто нема останато овде. Меѓутоа тој има некои далечни роднини од страната на мајка си, а пред сè мислам дека сакал да го посети Швантиков и Белинговата куќа, со која го врзуваат толку многу спомени. Таму беше завчера, а денес сака да дојде тука, во Хоен-Кремен.“

„И што вели татко ти на тоа?“

„Баш ништо. Не е тој таков. А исто така ја знае мама. Само ја задева.“

Во тој миг отчука пладне, и уште пред да прекине своето се појави Вилке, стариот батлер и семеен фактотум на Брестови, за да ѝ пренесе на госпоѓица Ефи: Милостивата госпоѓа ја замолува милостивата госпоѓица навреме да се разубави во претставителна тоалета; баронот ќе пристигне точно во еден часот. И уште додека го соопштуваше ова, Вилке започна да ја средува работната маса на дамите и веднаш посегна по листот од весникот на кој беа растурени лушпите од огрозд.

„Не Вилке, остави го тоа; лушпите, тие се наша работа... Херта, ајде направи фишек и стави внатре еден камен за да може сè убаво да потоне. И после ќе тргнеме во долга погребна поворка и ќе го погребеме фишекот в езеро.“

Вилке се потсмевна. Каква итрица е нашата госпоѓица – вакви мисли му поминуваа низ глава. Ефи пак, ставајќи го фишекот на средина од набрзина раскренатиот чаршаф на масата, рече: „Сега да фатиме сите по еден раб и да запееме нешто тажно.“

„Да, го кажуваш тоа тукутака, Ефи. А што би требало да пееме?“

„Што било; сосема е сеедно, само мора да се римува со »о«; »о« е секогаш вокал за тажење. Па да запееме:

Во езерото длабоко и широко,
почивај спокójно и мирно...“

И додека Ефи свечено ја запеваше оваа литанија, сите четири се упатија кон насипот, се качија во закотвениот чамец и од него полека го спуштија фишекот натежнат со камен во езерцето.

„Херта, сега твојата вина потона во длабочините“, рече Ефи, „и тоа ме потсетува дека порано, исто вака од чамци, биле потонувани и сиромашки, несреќни жени, секако заради неверство.“

„Ама не овде.“

„Не, не овде“, се насмевна Ефи, „такви нешта не се случуваат тука. Но во Константинопол, да; и кога ќе размислам, ти сигурно знаеш за тоа, исто како и јас, ти беше таму кога кандидатот за ракоположување, Холцапфел, ни раскажуваше за тоа на часот по географија.“

„Да“, рече Хулда, „тој секогаш раскажуваше такви работи. Но такви нешта па се забораваат.“

„Јас не заборавам. Јас помнам такви работи.“